

¹² Бучута С. Політична заява. Союз українців Румунії – представницька організація етнічних українців Румунії [Текст] / Степан Бучута // Вільне слова. – 2011. – № 19–20. – С. 3.

¹³ Відбувся VI-ий з'їзд Союзу Українців Румунії [Текст] // Український вісник. – 2011. – № 19–20. – С. 3.

¹⁴ Шендрю Т. Урочисте засідання, присвячене 25-річчю заснування Союзу українців Румунії [Текст] / Тереза Шендрю // Український вісник. – 2015. – № 5–6. – С. 8.

¹⁵ Михайлюк М. Як би ти знав як много важить слово [Текст] / М. Михайлюк // Український вісник. – 2010. – № 13–14. – С. 3.

¹⁶ Ткачук С. Ремети відсвяткували своє 640-річчя [Текст] / Степан Ткачук // Український вісник. – 2003. – № 17–18. – С. 7.

¹⁷ Добрі перспективи для зміцнення українсько-румунських зв'язків [Текст] // Золоті ворота. – 1992. – Вип. 2. – С. 7.

¹⁸ Попок А. Історична батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин [Текст] / А.А. Попок, С.Ю. Лазебник. – К. : Українська всесвітня координаційна рада; Альтерпрес, 2003. – С. 74.

УДК: [327(498):061.1ЄС]:364(498)

© Ірина Бутирська
(м. Чернівці)

ЧЛЕНСТВО РУМУНІЇ В ЄС ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНІ РЕФОРМИ

У статті розглядаються основні напрями змін у системі соціального реформування, що відбуваються в Румунії. Автор зосереджує увагу на аналізі нової концепції соціальної політики, адекватної ринковим умовам господарювання, та пом'якшенні негативних наслідків проведених реформ, на які в останні роки спрямовані зусилля уряду Румунії, як і більшості країн ЦСЄ. Доведено, що системо-утворююча роль держави має визначальне значення при проведенні реформ, без її активного втручання реформування зазвичай мало би негативні соціальні наслідки.

Ключові слова: Румунія, соціальні реформи, держава, демократична трансформація.

Irina Butirskaya. The membership of Romania to the EU and its social reforms. The article discusses the main directions of changes in the system of social reform taking place in Romania. The author focuses on the analysis of the new concept of social policy, adequate to market conditions of managing, and mitigating the negative effects of reform, in recent years, directed the efforts of the government of Romania, like most countries in CEE. It is proved that system-forming role of the state is crucial in carrying out reforms, without her active intervention reform usually has negative social consequences.

Keywords: Romania, social reform, the state, the democratic transformation.

Irina Butirskaya. Statutul României de membru al Uniunii Europene și reformele sale sociale. În articol sunt luate în calcul principalele direcții ale schimbărilor în sistemul de reformă socială care are loc în România. Autorul se concentrează pe analiza noului concept de politică socială, condițiile de piață și atenuarea efectelor negative ale reformelor, asupra cărora și-au concentrat eforturile în ultimii ani atât Guvernul României, cât și guvernele majorității țărilor din Europa Centrală și de Est. Se mai demonstrează faptul că rolul sistemului de formare al statului este esențial în realizarea reformelor și că, fără intervenția activă a statului, reformele ar avea consecințe sociale negative.

Cuvinte cheie: România, reforme sociale, transformare democratică.

Постановка й актуальність дослідження. Інтеграційні процеси, що активізувалися в сучасному світі, стали важливим чинником трансформації і розвитку посткомуністичних держав. До таких держав належить і сусідня з Україною Румунія. Вступ Румунії до ЄС у 2007 р. завершив 12-річний етап реформування національної політичної й економічної систем на основі критеріїв, універсальних для всіх країн, що вже стали членами Європейського Союзу. Але зі вступом в ЄС євроінтеграційні процеси в румунському суспільстві не зупинилися, навпаки, вони набувають нових рис і особливостей. В останні роки на ефективність євроінтеграційних процесів румунського суспільства негативно впливають політичні і соціальні кризи, часто пов'язані з недовірою населення до органів державної влади, до політичних партій та інших інститутів громадянського суспільства. Всі ці проблеми доволі знайомі та близькі Україні. Це значно посилює актуальність піднятої проблеми для нашого суспільства. Крім того, інтеграційні процеси актуальні для України ще й тому, що наша держава офіційно заявила про пріоритетний напрям її зовнішньої політики – європейську інтеграцію. Тож досвід інтеграції Румунії до ЄС, її соціальні реформи доволі цікаві для нас.

Останні дослідження і публікації. Досліджувана в статті проблема викликає значний інтерес серед зарубіжних і румунських науковців. Її тривалий час вивчають представники різних суспільних наук: С. Антогі, Л. Бойан, К. Іонеску, В. Пасті, С. Міту, А. Сереш, А. Мунгіу-Піппіді, К. Редулеску-Мотру, М. Маноїлеску, Д. Пападімітрою та інші. В останні роки до аналізу різних аспектів політичного розвитку сучасної Румунії все частіше звертаються українські науковці: Т. Берцель, С. Бостан, В. Бурдяк, Ю. Волощук, М. Герман, І. Грицуник, А. Круглашов, М. Лендьял, Л. Мельничук, О. Онишук, В. Петров, Н. Ротар, Н. Рудік. Втім, дослідники ще недостатньо уваги приділя-

ють соціальним проблемам, попри те, що вона є важливою для Румунії, більшості посткомуністичних країн і для України в т.ч., особливо у зв'язку з реформами та їх неоднозначним сприйняттям у суспільстві.

Виклад основних результатів дослідження. Радикальні зміни, що відбуваються понад чверть століття в Румунії, кардинально вплинули на статус та імідж країни. При активній участі суспільства авторитарний політичний режим вдалося змінити на демократичний, монополію держави в економіці – на відкритий ринок. Проте реформи не змогли вивести Румунію з групи найменш розвинутих держав-членів ЄС, а висока ціна трансформацій викликає в суспільстві песимізм щодо майбутнього країни.

Румунія – єдина держава в ЦСЄ, де зміна суспільної формації відбулася насильницьким шляхом у грудневих подіях 1989 р.¹ У посткомуністичному розвитку держава зробила серйозні кроки до формування інститутів і механізмів демократичного суспільства. Прийнята в грудні 1991 р. Конституція (зміни й уточнення внесені у 2003 р.) проголосила Румунію демократичною державою з республіканською формою правління; заснувала посаду президента, наділеного широкими повноваженнями і двопалатний парламент. Основний закон гарантував політичний плюралізм, громадянські права і свободи, відсутність цензури². Зняття законодавчо-правових обмежень на вільне волевиявлення народу Румунії, в якій понад 40 років існувала монополія комуністичної партії (1947-1989 рр.) і деградувала після 1965 р. в одіозний режим культу особи генерального секретаря Румунської Комуністичної партії (РКП) Н. Чаушеску, викликав бурхливу політичну і громадську активність³. До кінця 1990 р. було зареєстровано майже 200 партій, які повинні були мати мінімум 251 члена (згодом поріг підвищили до 10 тис., а потім до 25 тис. осіб). У травні 2015 р. нижня палата парламенту прийняла проект, за яким нову політичну силу можуть створити лише три особи і її вважатимуть повноцінною партією. На думку політиків, новий закон сприятиме створенню місцевих політичних сил, які зможуть покращити життя простих румунів у регіонах⁴.

У ході трансформації, що супроводжувалася швидкою соціальною диференціацією, зростаючим впливом глобальних процесів на внутрішнє політичне життя, відбулася природна селекція партій і стирання більшості відмінностей між ідейно-політичними платформами. Всі діючі в Румунії партії у своїх Програмах закріпили ідеї євроцентризму, вестернізації країни, входження в євроатлантичні економічні та військові структури. Натомість у практичній діяльності румунські партії (як і в інших посткомуністичних країнах) слабо орієнтуються на захист інтересів різних верств суспільства, вважаючи за краще концентрувати увагу на вирішенні прагматичних, кон'юнктурних завдань. У 2000-х рр. у румунській політичній системі

сформувалося кілька ідеологічних течій, які претендували на підтримку значних сегментів суспільства. Найбільш вагомим гравцем на лівому фланзі виступила соціал-демократична партія (СДП) – спадкоємиця колишньої РКП. За роки реформ СДП помітно еволюціонувала до ліволіберального центру. Досить численні в Румунії праві партії, провідне місце серед яких займають Демократично-ліберальна (ДЛП) і Націонал-ліберальна (НЛП)⁵.

Відмінною рисою політичної палітри Румунії, країни зі складною історією, досить строкатим національним складом, є наявність формацій з яскраво вираженою націоналістичною й економічною орієнтацією. Серед них партія національної єдності румун (ПНЄР), партія «Велика Румунія» (ПВР) і невеличка, ностальгуюча за комуністичним минулим, Соціалістична партія праці (СПП). Щоразу післявиборчий альянс проводить «зважену» економічну політику, прагнучи зберегти електоральну підтримку робітників і селян⁶.

З 1990 р. активними політичними гравцями стали свого роду антиподи – ПВР, якій властива жорстка антиугорська риторика, і Демократичний союз угорців Румунії, що виступає за культурну автономію найбільшої в країні угорської меншини. Після вступу в ЄС, не без впливу Угорщини, у Румунії виникло ще кілька партій, які відстоюють принцип територіальної автономії деяких повітів Трансильванії, де живуть здебільшого румунські угорці.

Груднева революція дала потужний поштовх самоорганізації громадян: були зареєстровані сотні неурядових фондів, асоціацій. Особливу роль у суспільно-політичному житті відіграють об'єднання найманих працівників, найбільші з них беруть участь у роботі тристоронньої комісії з урядом і спілками підприємців: картелі «Альфа», Національна конфедерація профспілок «Фреція» («Братство»), Національний блок синдикатів тощо. Під керівництвом профспілок у 2008-2011 рр. у країні були організовані наймасовіші з початку реформ виступи трудящих, спрямовані проти політики уряду щодо економії бюджетних витрат, введення нових норм до Трудового кодексу⁷.

Сформована в процесі реформ політична система Румунії значною мірою адаптована до законодавчо-правових норм ЄС. Втім, країна зіткнулася з деформацією вихідних ідей, що лягли в основу демократизації суспільного життя. Ослаб зворотний зв'язок між владою і суспільством, зросла партизація державних структур і судової системи. Болючим пунктом політичного життя став розкол еліт, зростання тиску на владу міжнародного і національного капіталу. Проявом цього є проблема балансу влади, що хронічно властива румунському суспільству, зіткнення між виконавчою і законодавчою владою. Глибокий злам господарської і політичної структури спровокував у Румунії невідомий раніше розквіт корупції, рівень якої в 2000-х рр. перевищував середній по ЄС вдвічі.

Створена в 2000 р. для боротьби з цим антисуспільним явищем спеціальна прокуратура порушила у 2005-2012 рр. майже 2 тис. кримінальних справ проти чиновників, партфункціонерів, бізнесменів⁸.

У 2012 р. на два роки засудили Адріана Нестасе (прем'єр-міністр у 2000-2004 рр., звинувачений у незаконному придбанні майна та зловживанні владою). Всеохоплююча корупція не лише підриває довіру суспільства до влади, але і змушує Єврокомісію зберігати, вже після отримання Румунією членства в ЄС, систему моніторингу соціально-економічної політики, яку проводить уряд, і пред'являти жорсткі вимоги щодо її коригування.

Членство в ЄС наклало відбиток на політичне життя в країні. Національна еліта розширила свою міжнародну присутність. Політичні партії через своїх представників, обраних до Європарламенту (33 члени в 2009 р.) та на посаду єврокомісара з питань аграрної політики, в певній мірі впливають на прийняття рішень в ЄС. Зворотним боком набуття членства в ЄС стало звуження можливостей національних органів влади, істеблшменту, громадянського суспільства визначати внутрішню політику. Конституція країни закріпила пріоритет міжнародних правових актів над національними; але діюча в ЄС система солідарного права зменшує суверенітет країни при законодавчо-практичній діяльності на користь союзних органів.

Ступінь свободи дій політичних акторів в Румунії виявила жорстка реакція ЄС і німецького канцлера А. Меркель на конфлікт між президентом Румунії Траяном Бесеску і парламентом, який проголосував за його імпічмент у липні 2012 р. Керівництво ЄС і Німеччини звинуватило уряд країни в порушенні основ демократії, що змусило прем'єр-міністра Віктора Понта заявити, що «Румунія – не колонія» і «подібні висловлювання принижують румунський народ», а потім давати пояснення в Брюсселі⁹.

Хоч сформована в Румунії політична система близька до поняття «представницької демократії», при якій джерелом влади формально визнається народ, але на практиці він перетворився з суб'єкта на об'єкт управління. Не завершений процес поділу влади, відсутній її зв'язок з громадянським суспільством; існує поляризація інтересів суспільства і владного істеблшменту, зрощеного з бізнесом. Тож викликане глобальною кризою прагнення ЄС прискорити інтеграцію країн регіону, вирішальною мірою визначатиме подальшу еволюцію політичного життя в Румунії.

Стосовно подальшої інтеграції Румунії з ЄС значимо, що очевидна можливість перегляду термінів вступу держави в зону євро, який намічався на 2014 р., довелося відкласти, через її неготовність до цього кроку. Номінальна ж відповідність критеріям прийому в групу держав з єдиною валютою не означала фактичної готовності фінансової сфери Румунії до нових умов діяльності, натомість відбулося погіршення макроекономічної

стабільності національної економіки. Складність процесу становлення нового типу виробництва, швидкі зміни в соціально-економічному середовищі і політичні умови вимагали систематичної адаптації податкової системи.

На першому етапі змін (1991-1995 рр.) податкова стратегія орієнтувалася на максимізацію доходів державного бюджету, високий ступінь диференціації тарифних ставок і систем пільг. У 1996-2006 рр. у ході інтенсивної підготовки до інтеграції в єдиний європейський економічний простір національна податкова політика більшою мірою була спрямована на конвергенцію з європейською фіскальною системою. Водночас змінювалися завдання оподаткування, податки стали ширше використовуватися як інструмент становлення бізнесу, структурної перебудови економіки. Через формування системи податкових пільг йшло стимулювання іноземних інвестицій, розвиток інноваційної сфери. За час змін румуни створили податкову систему адаптовану до нормативів ЄС. Румунія входить до групи країн з помірним рівнем фіскального навантаження на економіку (частка податків і зборів в національному ВВП становить близько 30%), плоскої шкали оподаткування доходів фізичних осіб і корпорацій, вирішальною роллю непрямих податків у фіскальних зборах держави. Невирішеними залишилися проблеми створення ефективного податкового адміністрування, наявність великого сектору тіньової економіки, яка в 2011-2012 рр. піднялася майже до 30% ВВП, що негативно впливає на формування доходів держави¹⁰.

Іноземний капітал у різних формах (приватні інвестори, компанії, міжнародні економічні і фінансові корпорації) в ході ринкових реформ почав швидко освоювати ємний ринок Румунії. Додатковим стимулом для експансії переважно європейського капіталу служили можливість придбання великих активів за невисокими цінами, наявність у країні кваліфікованої робочої сили. У 1990-х рр. інвестування відбувалося переважно в малі і середні фірми. А після 2000 р., коли на продаж виставили великі підприємства, серед них – 50 національних компаній енергетики, залізничного транспорту, чорної і кольорової металургії, машинобудування, що склали майже половину масиву державної власності, у румунську економіку прийшли глобально-оперуючі компанії. До моменту вступу Румунії в ЄС у 2007 р. в їх власності було вже 17 з 23 галузей румунської промисловості, у т.ч. на частку лише 10 ТНК припало 2/3 об'єму промислової продукції держави¹¹.

У банківській системі та торгівлі іноземний капітал зайняв панівне положення. Єдиним активом, який був вилучений зі сфери продажу іноземному капіталу, залишалися сільськогосподарські (с/г) землі. Діє конституційна норма, яка забороняє нерезидентам набувати у власність с/г угіддя. При вступі в ЄС Румунія домоглася відстрочки до 2015 р. введення повної лібералізації обороту зе-

мель. Йдучи назустріч побажанням ЄС, румунська влада з 2005 р. дозволила іноземним громадянам вступати в права спадкування с/г земель. Тож іноземці скуповують землю в Румунії, тому що вона, як вважають члени організації *Eco Ruralis*, дуже родюча і дуже дешева. У результаті, понад 50% усіх с/г земель у Румунії перебуває у власності іноземців. Лише італійських с/г компаній, які працюють тут, більше 200 000. Серед власників румунських земель – австрійські й інших країн Західної Європи компанії та ті, що зареєстровані в офшорах типу Белізу. Іноземці користуючись бідністю селян, скуповують у них землю за безцінь, а потім віддають її їм же в оренду чи перепродують за вищими цінами. Більша частина с/г продукції, вирощеної на землях, що належать іноземцям, не потрапляє до румунського споживачеві, а йде на експорт, стверджує *Eco Ruralis*. Висока концентрація земель у руках нечисленної групи власників, переважно іноземців, веде до того, що і велика частина дотацій від ЄС потрапляє в їх руки. 1% румунських агрофірм отримує більше 50% всіх с/г дотацій ЄС, що виділяються на цю країну¹².

Тож через систему посередників чи створення спільних підприємств з часткою іноземного капіталу менше 50% фактично йде процес скупки землі іноземцями. Поглиблення реформ стимулювало середньорічний приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з \$ 600 млн. у 1991-2000 рр. до \$ 2,5 млрд. у 2001-2006 рр. Змінилася структура інвестицій – від переважно вкладень в основний капітал на початку до внутрішніх фірмових кредитів, які після 2001 р. склали вже майже 50% всіх ПІІ в Румунії. До 2008 р. обсяг накопичених у країні ПІІ перевищив \$ 70 млрд, за часткою ПІІ у ВВП (38%) Румунія вийшла на показник, порівнянний з Польщею. Важливо вказати, що за рахунок ПІІ забезпечувалася майже 1/3 валових інвестицій в румунську економіку¹³.

Важливим джерелом зовнішнього фінансування мали стати кошти фондів ЄС на 2007-2013 рр. ЄС виділив Румунії 19,6 млрд євро. Однак через низьку абсорбційну спроможність національної економіки, в т.ч. через бюрократичні бар'єри і корупцію, на кінець 2012 р. було освоєно лише 20% виділених коштів. У кінці 2009 р. в Румунії зареєстрували 25,8 тис. філій іноземних фірм. За офіційними даними, на їх частку припадало понад 45% обсягу угод в економіці і понад 40% створеної доданої вартості. З загального числа господарюючих суб'єктів за участю іноземного капіталу 37% функціонували у сфері послуг, 32% – торгівлі, 20% – промисловості, 11% – будівництві¹⁴. Понад 70% спільних підприємств в Румунії створено інвесторами з ЄС; на них було зайнято 917 тис. найманих працівників чи понад 20% їх загальної чисельності. Зайнявши ключові позиції у всіх сферах румунської економіки, західні інвестори слабо розвивають високотехнологічні виробництва, інноваційну та соціальну сфери, обмежуючись, як правило, модернізацією придбаних ними активів¹⁵.

Трансформаційний шок болісно позначився на румунській соціальній політиці. За 1990-1999 рр. обсяг ВВП країни зменшився на 25%, інвестицій – на 70%, у два рази скоротився обсяг промислового виробництва і кількість зайнятих у цій сфері. Національна валюта девальвувала у 114 разів, настав період галопуючої інфляції. У 2000-х рр., в період надлишку вільних капіталів на світовому фінансовому ринку, Румунія, використовуючи свої конкурентні переваги (ємний внутрішній ринок, диверсифікована структура виробництва, наявність дешевої кваліфікованої робочої сили) змогла досягти значного обсягу іноземних вкладень. Зовнішнє фінансування сформувало своєрідну модель зростання економіки, з характерною високою дефіцитністю держбюджету, торгового і платіжного балансів, зростання боргового навантаження на економіку, що гальмувало і перешкоджало розвитку соціальної сфери.

Після економічного спаду 1990-х рр. у 2001-2008 рр. Румунія досягла високих темпів економічного зростання (6-7% в рік) та інвестиційної активності (ріст за рік 20-28%). Темпи зростання споживання перевищили темпи зростання ВВП, піднялись до 8%. Можливість великих зовнішніх запозичень дозволила державі відшкодувати значну частину бюджетного дефіциту. У 1990-х рр. витрати держави перевищували доходи більш ніж на 3%, тож дефіцит бюджету перевищив рівень Маастрихтського критерію. У 2001-2007 рр. завдяки прискоренню темпів економічного зростання, дефіцит знизився до 1-2% ВВП. З початком глобальної кризи цей показник різко пішов вгору, досягнув у 2008 р. 4,9%, 2009 р. – 7,4, 2010 р. – 6,4, 2011 р. – 4,4%. На вимогу ЄК і МВФ Румунія зобов'язалася в 2012 р. не перевищувати рівень 3%. Обрана макроекономічна політика призвела до зростання боргів. Загальний зовнішній борг Румунії (включаючи всі види позик і кредитів держави, господарюючих суб'єктів, валютні депозити нерезидентів) на кінець 2011 р. зріс до 98,4 млрд євро, тобто до 78% ВВП, у т.ч. середньо – і довгострокові кредити – 61% ВВП¹⁶.

Враховуючи низький вихідний рівень економічного розвитку, Румунія була змушена реалізувати в ході реформ модель наздоганяючого розвитку (*catching-up*). Радикальна ломка діючої до 1990 р. економічної системи, призвела до того, що дореформеного обсягу національного ВВП (у реальному обчисленні) держава досягнула лише в 2004 р. Виробництво ВВП на душу населення до 2008 р. зросло приблизно в два рази – до 10 тис. євро, що склало близько 36% від середнього по ЄС показника (1990 р. – 28%). За розрахунками румунських економістів, досягти середнього по ЄС рівня подушного виробництва ВВП Румунія могла б за 36 років при середньорічних темпах зростання економіки не менше 5%, за 37 років – при 6% і 21 рік при щорічному збільшенні ВВП на 7%¹⁷. Підсумком трансформації стала нова структура румунської економіки. В 2012 р. у сфері послуг ство-

рювалося 45% ВВП (у 1991 р. – 26%), промисловості – 26,7% (у 1991 р. – 43,3%), с/г – 6,5% (у 1991 р. – 18,7%), будівництві – близько 10% (у 1991 р. – 6,3%)¹⁸. Структурні зрушення свідчать про деіндустріалізацію країни, примітивізацію чинників зростання за рахунок переважного розвитку спекулятивних секторів національної економіки (фінансових операцій, оптово-роздрібної торгівлі, операцій з нерухомістю).

У 2012-2013 рр. уряд Румунії розробив пакет довгострокових національних програм з реіндустріалізації країни, енергетичної безпеки тощо, мета яких – підвищення конкурентоздатності й інноваційного розвитку. До 2020 р. намічено створити кілька великих промислових кластерів, які мають спеціалізуватися на виробництві традиційної продукції (автомобілебудування) та новітніх видів (ІТ, засоби комунікації і зв'язку, фармацевтики). Енергетична стратегія буде орієнтована на енергозбереження, освоєння нових родовищ на морському шельфі, нетрадиційних видів енергоносіїв. Частку імпорту в енергоспоживанні намічено знизити з 23,2% у 2013 р. до 21,8% у 2020 р., зокрема імпорту нафти – на 2%, природного газу – на 8%¹⁹.

У 2011 р. розпочалася реалізація соціальних реформ, яка раніше відставала. Впровадження в дію «Стратегії соціального включення і боротьби зі злиднями» було відкладено до березня 2015 р. Обмеженого прогресу досягли в прийнятті мінімальної ставки доходу, який дозволив спростити соціальну допомогу шляхом об'єднання трьох існуючих соціальних трансферів (медична допомога, допомога сім'ї й допомога з оплатою опалення): запланований проект закону на кінець 2014 р. – не прийняли. Закон про покращення ситуації з активацією заходів соціальної економії уряд розробив у 2013 р., але ще не прийняв парламент.

Найбідніший у румунському суспільстві циганський етнос. Майже 80 % циганських сімей мають дохід нижчий загальнонаціонального порогу бідності і, звичайно, найнижчий серед країн-членів ЄС. У багатьох відсутня медична страховка, надто погані житлові умови та є труднощі з отриманням соціальних послуг. У 84% їх домогосподарств відсутня вода, каналізація чи електрика.

Повільно прогресує перехід від інституційного до альтернативного догляду за дітьми, позбавленими батьківського піклування. Хоч установи по захисту дітей і сімей знаходяться у місті, більша частина дітей, якими вони опікуються, розміщені у старих установах інтернатів. Так само, є ще велика кількість інвалідів у великих інтернатах, а громадські послуги для них мало розвинені. Загальна кількість дітей (у т.ч. з обмеженими можливостями), які розміщені в системі захисту дітей, знизилася в 2012-2013 рр.

Різні реформи, проведені урядом у системі охорони здоров'я дещо поліпшили фінансування, обслуговування і збільшили ефективність. У Національній Стратегії охорони здоров'я на 2014-

2020 рр. визначено основні засади для подальших реформ. Введено в дію податковий контроль, щомісячний моніторинг лікарень, фармацевтичних витрат по рецептах, оформлення і реєстрацію бюджетної заборгованості, встановлено чіткі межі видатків. З кінця 2014 р. розпочалося запровадження електронних медичних карток, що дозволило поліпшити контроль за наданням медичних послуг і виявляти випадки шахрайства. На черзі збільшення частки витрат на надання первинної допомоги та амбулаторних послуг у 2015 р. Для доступу до інноваційних лікарських засобів у 2014 р. удосконалили законодавство. Для покращення роботи цієї сфери, оптимізації лікарняних послуг Міністерство охорони здоров'я Румунії разом зі Світовим банком запроваджують Програми медичної і технічної допомоги.

Забезпечення достатніх інвестицій в освіту і підвищення її ефективності теж має ряд проблем. Загальні державні витрати на освіту 3,0% ВВП у 2012 р. – найнижчі в ЄС. Щорічні витрати державних і приватних установ на Іучня в системі початкової та середньої освіти в Румунії були нижчі середніх для ЄС-27. Низький рівень інвестицій негативно впливає на якість освіти. За оцінкою освітніх досягнень учнів молодших класів у 2012 р. Румунія займала друге з кінця місце в ЄС-27 з читання і письма та третє з математики. Тож початкове шкільне навчання є однією з ключових проблем, особливо серед циган, адже 14% циган старше 10 р. неграмотні і майже 20% – не відвідують школу.

Висновки. Підводячи підсумок проаналізованої проблеми, слід наголосити, що важливим завданням адаптації до нових умов, в яких буде розвиватися Румунія як повноправний член ЄС, є «європеїзація» її політичної, соціальної та економічної сфер, самого менталітету румунського суспільства. Глобальна криза, що розпочалася в 2008 р. негативно позначилася на всіх сферах життєдіяльності держави. Глибокий спад, який переживає економіка Румунії, робить доволі проблематичним впровадження розробленого сценарію майбутнього розвитку, висуває нові бар'єри на шляху інтеграції в середині самого ЄС. Водночас у кризових умовах роль держави не зменшилася. Змінюються форми її діяльності та взаємодії держави з партнерами. Зростає необхідність зміцнення функції регулювання, контролю над ринковими відносинами, збільшується значення функції управління. Європейський досвід свідчить, що все повинно відбуватися в межах загальної соціальної стратегії, яка передбачає як вирішення тактичних завдань, так і постановку перспективних цілей.

¹ Hurezeanu D. *Revoluția și refondarea societății* / D. Hurezeanu // *Alternative*. – 1990. – № 5. – Р. 12.

² Конституція Румунії. Основной Закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/profile.jsp?code=RO>

³ Язькова А.А. Крах «золотой эпохи» Чаушеску / А.А. Язькова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dacoromania.net/article/%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%85-%C2>

⁴ В Румунії прийняли новий закон о создании политических партий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://romania-today.ru/news/politics/2015/05/07/V-Rumynii-prinyali-novyy-zakon-o-sozdanii-politicheskikh-partiy/>

⁵ Тиугеа Г.-В. Демократический транзит в Румынии (1989-2014): надежды, достижения, разочарования / Георге-Вадим Тиугеа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2014/97/5t-pr.html>

⁶ Там само.

⁷ Protests Over Austerity Measures Turn Violent in Romania // New York Times. – 2012. – 15 ianuarie; Accesat la 26 ianuarie 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ro.wikipedia.org/wiki/Protestele_din_Rom%C3%A2nia_din_2012

⁸ Știri economice. – 2011. – 23 febr.; Ziarul bursa. – 2011. – 19 jan.

⁹ România Liberă. – 2012. – 9 iul.; Evenimentul zilei. – 2012. – 11 iul.

¹⁰ Особенности налоговой системы Румынии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banks.eu/cases/info/84/>

¹¹ Сафонов С.А. Румыния и современные транснациональные корпорации (на примере концерна Renault) / С.А. Сафонов // Научный диалог. – 2014. – № 7. – С. 60-72.

¹² Итог евроинтеграции: половина сельхозугодий Румынии продана иностранцам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.noi.md/ru/news_id/58712

¹³ Страны Центральной и Восточной Европы – новые члены Европейского союза. Проблемы адаптации / Под ред. С.П. Глинкиной, Н.В. Куликовой. – М.: Наука, 2010. – С. 110–111.

¹⁴ Activitatea filialelor străine în România. Institutul Național de Statistică. 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cnp.ro

¹⁵ Commission Staff Working Document. Country Report Romania 2015 Including an In-Depth Review on the prevention and correction of macroeconomic imbalances {COM(2015) 85 final}. – Brussels: European Commission, 2015. – P. 81. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2015/cr2015_romania_en.pdf

¹⁶ Основные тенденции во взаимоотношениях России и стран Центрально-Восточной Европы / Отв. ред. И.И. Орлик. – М.: ИЭ РАН, 2015. – С. 273.

¹⁷ Tzibuna economică. – 2006. – № 29. – P. 78.

¹⁸ Agerpres // Internal news. – 2012. – 20 dec.

¹⁹ Proiecția principalilor indicatori economico-sociali în Profil Teritorial până în 2017 // Comisia Națională de prognoză. București, 2013 (noiembrie) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cnp.ro/user/repository/prognoza_in_profil_teritorial_toamna_2013.pdf